

The article analyzes the functioning of higher education teacher training systems in European countries (Germany, France, Great Britain). It is concluded that these systems are integral, have internal connections of structural and genetic nature.

The genetic interdependence of the system elements of higher education teacher training systems is due to: the formation and development of systems in a given national context, orientation on educational traditions, the adequacy of the goal of the individual logic of the system's development.

The process of self-organization of this system is based on the continuous updating of elements through the implementation of programs for the modernization of educational institutions. It guarantees the system the necessary flexibility to adapt to constantly changing external conditions. The presence of a guiding mechanism (existing educational standards) ensures that the system's effectiveness meets its goals.

An analysis of the integration of higher education teacher training systems in European magistracy conditions makes it possible to state that the main properties of these systems continue to be determined by their internal structure. In the framework of the Bologna process, the formation of coordination links is being formed, which in the future will provide an opportunity to strengthen the integrity of the integrating systems. Systems of training high school teachers of European countries involved in integration, including Ukraine, still retain the ability to exist independently. Traditional forms of organization of training for teachers of higher education are stronger than universal ones, which testifies to the domination of national educational strategies.

Key words: *teachers, training of teachers of higher education, consequent, synchronous and integrative training models, basic knowledge and competences, studying plans of teacher training.*

Надійшла до редакції 26.06.2017 р.

УДК 37.011.3–051:316.47

ORCID 0000-0002-1508-7984

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ: АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Рената Винничук

У статті на засадах культурологічної парадигми професійного розвитку особистості майбутнього фахівця гуманітарної галузі (вчителя, культуролога, релігієзнавця, філософа, ін.) з'ясовано місце і роль аксіологічного наукового підходу до формування загальнолюдських і професійно значущих цінностей студентів. Визначено, що в результаті професійної підготовки у вищому навчальному закладі майбутній фахівець має стати не лише реципієнтом культурних цінностей, а й дослідником культурно-освітніх процесів на основі системи відповідних культурологічних знань та умінь, зумовлених гуманістичними аксіологічними орієнтаціями, творцем аксіологічного середовища, поясненого завданнями і специфікою обраної професії. Доведено, що аксіологічне усвідомлення важливості професійно значущих культурних процесів, провідних особистісних та соціальних цінностей, необхідних для майбутньої професійної діяльності фахівців гуманітарної галузі, сприятиме цілеспрямованому піднесенню їхньої фахової компетентності.

Ключові слова: *культурологічна парадигма, особистість, аксіологія, професійний розвиток, фахівець гуманітарної галузі.*

Постановка проблеми. У XIX столітті актуальним є пошук ефективних засад професійного розвитку особистості в умовах швидкого оновлення знань та вимог до кожної професії, з'яви нових сенсів і понять, які виникають у людини в результаті впливу середовища професійної підготовки та власних зусиль фахового саморозвитку. У цьому

контексті вагомою вбачаємо роль аксіологічних структур особистості як джерела й механізму самоорганізації та професійно-особистісного зростання, оскільки за таких обставин у сучасних соціально-економічних умовах зміст професійної освіти набуває особистісно-ціннісного значення. Пріоритетним завданням професійної освіти розглядаємо усвідомлення на засадах культурологічної парадигми професійних цінностей як сутнісного потенціалу людини, що відображується в спроможностях майбутнього фахівця вільно орієнтуватися в складних соціальних і фахових ситуаціях, розуміти, сприймати і реалізувати інноваційні процеси й завдання.

Аналіз досліджень і публікацій. Систематизація джерел з проблеми засвідчила, що вчені – прихильники онтологічного аксіологізму – вважають, що цінності існують самі по собі, вони об'єктивні (Р.-Г. Лотце, Г. Коген, Г. Ріккерт, Н. Гартман, Ф. Brentano, М. Шелер). Представники суб'єктивістської аксіології наголошують на суб'єктивному змісті ціннісних суджень (В. Дільтей, Ф. Адлер, О. Шпенглер, А.-Дж. Тойнбі, П. Сорокін). Взаємозв'язок культурології та освіти представлений у роботах Л. Буєвої, М. Бургіна, З. Донець, Є. Жорнової, Г. Згурського, Б. Степанишина. Загальна характеристика культурологічної парадигми, її системотвірна роль для педагогічної теорії і практики обґрунтовується у роботах Є. Баллера, В. Біблера, Є. Бондаревської, І. Зязюна, М. Кагана, Н. Крилової, О. Рудницької, В. Сластьоніна, Г. Тарасенко, Н. Щуркової. Проблему загальної культури в контексті професійної підготовки фахівців розглядали Г. Гребенюк, В. Гриньова, І. Зязюн, Л. Кравченко, Н. Крилова, Л. Нечипоренко, Н. Ничкало, І. Прокопенко, Г. Троцько, Г. Шевченко. Важливі методологічні і теоретичні проблеми культурологічних засад підготовки сучасних фахівців досліджені в роботах А. Арнольдова, Л. Буєвої, І. Кефелі, І. Луцької, В. Маслової, О. Попової, Р. Розіна, Ю. Рождественського, Н. Сердюк та ін.

Мета статті – з'ясування на засадах культурологічної парадигми професійного розвитку особистості місця і ролі аксіологічного наукового підходу до формування системи загальнолюдських і професійно значущих цінностей майбутніх фахівців гуманітарної галузі.

Виклад основного матеріалу. Культурологічна парадигма нині посідає провідне місце в дослідженні проблеми підготовки фахівців гуманітарних спеціальностей, а в галузі педагогічних наук ґрунтується на положеннях А. Дістервега про культуровідповідність виховання; І. Гербарта – про культурну індивідуальність особистості, тобто, культура розглядається як природне середовище виховання і розвитку особистості. Культуру розглядають як мету і засіб, а також як результат навчально-виховного процесу. Культуротворча функція навчання і виховання знаходить вияв у створенні цінностей культури, головною з яких є особистість. На думку І. Ісаєва, культурологічна парадигма як конкретнонаукова методологія пізнання і перетворення педагогічної реальності має три взаємопов'язані аспекти дії:

- аксіологічний аспект обумовлений тим, що кожному виду цілеспрямованої, мотивованої, культурно організованої людської діяльності властиві свої підстави, оцінки, критерії (цілі, норми, стандарти тощо) та способи оцінювання;

- технологічний аспект пов'язаний із розумінням культури як специфічного способу людської діяльності;

- особистісно-творчий аспект обумовлений об'єктивним зв'язком індивіда, який є носієм культури, і самої культури [3].

У зазначеному контексті важливою вважаємо саме аксіологічну педагогічну спрямованість особистості студента, його мотивацію до майбутньої професії. Стійке прагнення до майбутньої професійної діяльності допомагає долати професійні труднощі та підвищувати власний культурний рівень. Модель професійної підготовки запропонована Ю. Пассовим [3], передбачає заміну традиційної освітньої парадигми,

зорієнтованої на отримання знань, на культуровідповідну, коли внаслідок зміни ціннісних позицій фахівець гуманітарної сфери, до прикладу – вчитель іноземної мови, перекладач, культуролог, філософ, ін. – формується не просто викладачем навчальної дисципліни або представником певної галузі знань, а й стає носієм культурного змісту своєї професії. Натомість для того, щоб перетворити вчителя з викладача іноземної мови на знавця іншомовної культури, необхідно створити спеціальне інтегроване середовище професійної підготовки.

Зміст культурологічної парадигми професійної освіти репрезентують визначені І. Зязюном складники: наповнення традиційної системи освіти культурологічним змістом, формування культури особистості фахівця та культурологічний характер середовища професійної підготовки. Зарубіжні та українські вчені дійшли висновку, що нинішній етап історії людського суспільства, на жаль, характеризується тим, що культура опинилася перед викликами сучасної цивілізації. Техногенна цивілізація, сягнувши вражаючих вершин в науці і техніці, породила глобальні кризи, що поставили під загрозу саме існування людства, зробила людство смертним, створивши зброю масового знищення, призвела до наростання екологічної кризи, до реальної можливості руйнування біогенетичної основи людської життєдіяльності, вона ж забезпечила значне відставання розвитку людських емоцій від розумового розвитку. За таких умов панування традиційної парадигми освіти, зорієнтованої лише на отримання знань, стає неможливим. Тож майбутній фахівець має стати не лише реципієнтом культурних цінностей, а й дослідником культурно-освітніх процесів на основі системи відповідних культурологічних знань та умінь, визначених гуманістичними аксіологічними орієнтаціями, а найважливіше – творцем аксіологічного середовища, обумовленого завданнями і специфікою обраної професії.

Цінності розглядаємо як предмет філософського дискурсу, що цікавив мислителів із давніх часів. Уперше в історії філософії до проблеми цінностей звернувся Аристотель. На думку філософа, засадничим поняттям, яке зумовлює існування людських уявлень про «бажане» і «належне», є поняття «благо». Благом «називають або те, що є кращим для кожного суцього..., або те, що робить благами інші причетні до нього речі, тобто ідею блага» («Велика етика», Аристотель) [7]. Платон, розвиваючи цю концепцію, визначив існування двох світів (сфер) буття: 1) фізичну (природну) реальність, чуттєве буття; 2) ідеальну (надприродну) реальність, буття ідей (ейдосів), доступну лише розумові. Ці два світи, за Платоном, пов'язує спільне начало – благо. Сократ також займався питаннями цінностей, зробив їх центральним пунктом своєї філософії та сформулював його у вигляді питання про те, що є благо. Філософ вважав, що благо є реалізована цінність, тобто корисність; у такому випадку, цінність та корисність – два аспекти одного явища [7]. Ідея блага й уявлення про його досягнення в реальному житті людини стала основою європейської традиції осмислення проблеми цінностей.

Аксіологія як галузь філософських знань сформувалася у кінці XIX – на початку XX століття у працях неокантіанців (В. Віндельбанд, Р. Г. Лотце, Г. Риккерт), отримала розвиток у працях представників феноменології (М. Шелер, Н. Гартман й ін.), а у XX столітті – у працях низки англійських, німецьких, американських філософів (Ф. Brentano, Г. Mюнстенберг, Е. Гартман, Р. Гартман, Дж. Дьюї, Р. Б. Перрі й ін.).

Основою аксіологічного підходу у сучасній професійній освіті вважаємо визнання людини найвищою соціальною цінністю та усвідомлення професійної освіти і цінністю, і формою відображення, і способом втілення людських цінностей. Застосування цього підходу дозволяє встановити: закономірністю формування, прояву й розвитку ціннісних залежностей людини й освіти є розвиток і поступальне здійснення гуманістичної природи відносин, розвиток філософсько-освітньої думки та педагогічної практики у напрямі визнання та утвердження кожної людини найвищою соціальною цінністю, адже в

Конституції України міститься положення антропологічного та аксіологічного змісту про те, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» (ч. 2, ст. 3). Конституція України передбачає засади функціонування не лише держави, але й суспільства як сукупності індивідів зі своїми, соціально відповідними, цінностями. Закріплення в Конституції України низки гуманістичних положень символізує не лише тенденцію гуманізації державного ладу України, але й прагнення законодавця сприяти досягненню якісно нового рівня розвитку суспільного ладу. Такий рівень може бути досягнутий за умови не лише декларування цих засад, але й всебічної та повної їх реалізації [2].

Отже, аксіологія як філософська теорія є вченням про цінності, їх сутність і природу, типи й значення, вона з'ясовує якості та властивості предметів, явищ, процесів, здатних задовольняти потреби, інтереси і бажання людей. Сучасні вчені констатують зміну наукового ставлення до аксіології в усіх країнах світу, пошук інтересу до аксіологічної проблематики на методологічних засадах культурологічної парадигми, яка формами розвитку аксіологічної думки нині вважає різні традиції, напрями, школи, підходи до вирішення аксіологічних проблем тощо.

В аксіології прийнято виокремлювати чотири основні групи проблем щодо:

- природи цінностей (розглядається крізь призму причин оцінювання);
- типів цінностей (найчастіше розрізняють сутнісні, або «вроджені» та інструментальні, або контрибутивні цінності);
- критеріїв цінностей (розглядаються під впливом теорій психології та логіки);
- метафізичного статусу цінностей (вирішується у контексті відношень цінності до: фактів, буття, даності (Sein) та належності (Sollen);
- людського ціннісного досвіду, або незалежної від людини реальності – на засадах суб'єктивізму, логічного об'єктивізму та метафізичного об'єктивізму [7].

Визначальним для з'ясування змісту певної традиції аксіології, аксіологічної концепції чи підходу є застосування розуміння цінності. Зазвичай характерними є позиції аксіології до вивчення та визначення цінностей, які вирізняються поліфонією поглядів і засобів розв'язання проблеми. Основу аксіологічного (ціннісного) підходу закладає теорія цінності. Аксіологічний підхід поділяють за типами – на деонтологічний і телеологічний, які вирізняються відповідними концепціями цінностей. Деонтологічна концепція цінностей спирається на деонтологію як розділ етики, що розглядає проблеми обов'язку, сферу обов'язкового, різнопланові форми моральних вимог та їхні співвідношення, ґрунтується на розумінні «цінностей» як морально належного, конче необхідного, обов'язкового. Телеологічна концепція цінностей ґрунтується на розумінні цінності як наявності мети, цілі в процесах і явищах природи, які або встановлені Богом, або зумовлені внутрішніми причинами природи. У низці наукових концепцій і моделей людині надається пріоритетне місце як особистості, неповторній індивідуальності, у інших – вона виокремлюється як соціальна цінність, що знаходить своє відображення у нормативно-правових документах, які визначають засади функціонування й розвитку певного суспільного ладу [1; 4; 5].

Хоча людина (особистість) є об'єктом тривалого наукового філософсько-освітнього інтересу, її цілісне наукове осягнення залишається актуальною науковою проблемою, яка традиційно вирішується через формування поняття людини переважно у формі філософських концепцій та вироблення дефініцій людини на основі різних філософських підходів. Перед наукою стоїть як завдання формування загального поняття людини, або «людини загалом», так і специфічних, умовно кажучи, галузевих понять людини, або «людини зокрема»; у нашому випадку – «людини (особистості) в професії».

Узагальнюючи відомі підходи до розуміння особистості в історії філософії освіти відзначаємо, що особистість є предметом філософії, однією з її центральних категорій та

тем. Філософська думка про людину у своїй сукупності представляє мозаїчну багатоаспектну філософську концепцію людини. У одному з варіантів філософія постає способом формування розуміння людини. Під розумінням людини тут мають на увазі філософський процес осмислення того, чим власне є людина. Такий процес учені-філософи пропонують позначати терміном «людинорозуміння», введення якого обґрунтовує В. Бігун [2]. Людинорозуміння – змістово широке поняття, яким охоплюється як форма освоєння об'єктивованої людиною дійсності, так і вироблення розуміння і складників цього процесу, представлених у певних формах мислення. Учений звертає увагу на те, що термін «людина» загальноприйнято використовується як найбільш загальний, універсальний – такий, що позначає вказаний феномен реальності у його найбільш загальних рисах. Аналіз етимології слова «людина» свідчить про характерні його значення – ріст, цілісність, силу, приналежність до роду. Термін «людина» відрізняється за формою і змістом від таких термінів, як індивід,

індивідуальність, особа, персона, особистість, персоналія тощо, проте він ці терміни започатковує. Термінологічна багатоманітність зумовлює потребу детальнішого дослідження сутності людини та форм відображення її змістових характеристик, звертаючи увагу як на певний її аспект, так і на феномен людини як цілісність.

Аксіологія як вчення про цінності є домінантним складником культурологічної парадигми освіти. Як наука про освітні цінності, першоосновою яких є людина та у яких представлена система значень, принципів, норм, канонів, ідеалів, що регулюють взаємодію людей в освітній сфері і формують компонент відносин у структурі кожної особистості, аксіологія акцентує: особистість у контексті професійної освіти розвивається шляхом освоєння культури як системи цінностей і водночас стає творцем нових елементів культури, тобто, аксіологія наголошує на чинниках становлення індивіда як творчої особистості.

Аксіологічний підхід уможливорює деталізацію, наприклад, чинників якості гуманітарної освіти загалом і професійної підготовки фахівців гуманітарної галузі, зокрема, визначає важливість культури мислення особистості для майбутньої професійної діяльності, аспекти взаємодії з навколишнім оточенням, сприяє формуванню ціннісних установок студентів на майбутню професію. Це зумовлює виокремлення і застосування ідей педагогічної аксіології, в основі якої знаходиться розуміння і ствердження цінностей людського життя, виховання і навчання, педагогічної діяльності й освіти [3; 4; 5].

Аксіологічний потенціал особистості майбутнього фахівця гуманітарної галузі визначається цінностями, спрямованими на самого себе – самоповагою, саморозвитком, самореалізацією, зрештою – самодостатністю. Від цього залежить рівень загальної і професійної культури, який уможливорює ефективну і якісну професійну діяльність.

Аксіологічно зорієнтовані умови організації освітнього середовища вишу стимулюють розвиток інтересу до професії та інтелектуальне зростання особистості майбутнього фахівця гуманітарної галузі, дозволяють йому проектувати особистісно й соціально відповідні ціннісні орієнтири, формують духовні, моральні та розумові якості студентів.

Висновки. Узагальнюючи погляди науковців на сутність і призначення професійної освіти, можна дійти висновку, що сучасна професійна освіта заснована на культурологічній парадигмі, яка зорієнтовує власні методологічні основи на значущі аспекти філософії культури та філософії людини. Одним із нагальних завдань такої освіти має стати вироблення у студентів органічної потреби безперервного культурного самовдосконалення, а аксіологічне усвідомлення важливості професійно значущих культурних процесів, провідних особистісних та соціальних цінностей, необхідних для майбутньої професійної діяльності фахівців гуманітарної галузі, сприятиме цілеспрямованому піднесенню їхньої фахової компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Особистісно-орієнтоване виховання: Наук.-метод. посіб. / І. Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 203 с.
2. Бігун В. Є. Людина в праві: аксіологічний підхід : автореф. дис... канд. філос. наук: 12.00.12 / В.Є. Бігун ; Національна юридична академія внутрішніх справ України. – Київ, 2004. – 20 с.
3. Исаев И. Ф. Теория и практика формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы / И. Ф. Исаев. – М.: Белгород: МПГУ, БГПИ, 1993. – С. 68-74.
4. Настенко Л. Г. Педагогічні умови культурологічної підготовки майбутнього вчителя [Електронний ресурс] / Л. Г. Настенко / Автореф. дис... канд. пед. наук. – Режим доступу : http://www.psych.kiev.ua/Педагогічні_умови.
5. Пассов Е. И. Культуросообразная модель профессиональной подготовки учителя: философия, содержание, реализация / Е. И. Пассов // Иноземні мови. – 2002. – № 4. – С. 3-18.
6. Роганова М. В. Виховання духовної культури у студентів вищих навчальних закладів в інтегрованих групах навчання: теорія і практика [монографія] / М. В. Роганова. – Краматорськ, ДІТМ МТУ, 2010. – 454 с.
7. Філософський енциклопедичний словник / [за ред. В. Шинкарука]. – К. : Абрис, 2002. – 744 с.

REFERENCES

1. Bex I. D. Osoby`stisno-oriyentovane vy`hovannya: Nauk.-metod. Posib. [Person-oriented education: Scientific and methodical manual] / I. D. Bex. – K. : IZMN, 1998. – 203 s.
2. Bigun V.Ye. Lyudy`na v pravi: aksiologichny`j pidxid [Man in law: an axiological approach] : avtoref. dy`s... kand. ped. nauk: 12.00.12 / V.Ye. Bigun ; Nacional`na yurydy`chna akademiya vnutrishnix sprav Ukrainy`. – Ky`yiv, 2004. – 20 s.
3. Y`saev Y`.F. Teory`ya y` prakty`ka formy`rovany`ya professy`onal`no-pedagogy`cheskoj kul`tury prepodavatelya vysshej shkoly [Theory and practice of forming a professional-pedagogical culture of a teacher of higher education] / Y`.F. Y`saev. – M.: Belgorod: MPGU, BGPY`, 1993. – S. 68-74.
4. Nastenko L. G. Pedagogichni umovy` kul`turologichnoyi pidgotovky` majbutn`ogo vchy`telya [Pedagogical conditions of culturological preparation of the future teacher] [Elektronny`j resurs]/ Avtoref. dy`s... kand. ped. nauk. – Rezhy`m dostupu : http://www.psych.kiev.ua/Pedagogichni_umovy`.
5. Passov E. Y`. Kul`turosoobraznaya model` professy`onal`noj podgotovky` uchy`telya: fy`losofy`ya, soderzhany`e, realy`zacy`ya [Cultural-friendly model of teacher`s professional training: philosophy, content, implementation] / E. Y`. Passov // Inozemni movy`. – 2002. – # 4. – S. 3-18.
6. Roganova M. V. Vy`hovannya duxovnoyi kul`tury` u studentiv vy`shhy`x navchal`ny`x zakladiv v integrovany`x grupax navchannya: teoriya i prakty`ka [monografiya] [Upbringing of spiritual culture among students of higher educational institutions in integrated study groups: theory and practice] / M. V. Roganova. – Kramators`k, DITM MTU, 2010. – 454 s.
7. Filosofs`ky`j ency`klopedy`chny`j slovny`k / [za red. V. Shy`nkaruka] [Philosophical Encyclopedic Dictionary / [ed. V. Shynkaruk]. – K. : Abry`s, 2002. – 744 s.

ВИННИЧУК Р.

КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКАЯ ПАРАДИГМА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ: АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье на основе культурологической парадигмы профессионального развития личности будущего специалиста гуманитарной области (учителя, культуролога, религиоведа, философа, др.) установлено место и роль аксиологического научного подхода в формировании общечеловеческих и профессионально значимых ценностей студентов. Определено, что в результате профессиональной подготовки в вузе будущий специалист должен стать не только реципиентом культурных ценностей, но и исследователем культурно-образовательных процессов

на основе системы соответствующих культурологических знаний и умений, вытекающих из гуманистических аксиологических ориентаций, создателем аксиологической среды, обусловленной задачами и спецификой избранной профессии. Обосновано, что аксиологическое осознание важности профессионально значимых культурных процессов, главных личностных и социальных ценностей, необходимых для будущей профессиональной деятельности специалистов гуманитарной сферы, будет содействовать целенаправленному усовершенствованию их компетентности.

Ключевые слова: культурологическая парадигма, личность, аксиология, профессиональное развитие, специалист гуманитарной области.

VINNICHUK R.

CULTUROLOGICAL PARADIGM OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF THE PERSONALITY: AXIOLOGICAL ASPECT

In the article, the place and role of the axiological scientific approach in the formation of universal and professionally meaningful values of students are determined on the basis of the cultural paradigm of professional development of the personality of the future specialist of the humanitarian field (teacher, cultural scientist, religious scientist, philosopher, etc.). The application of this approach allows us to establish the regularity of the formation and manifestation of the value dependences of man and education, the development and progressive realization of the humanistic nature of relations, the development of philosophical and educational thought and pedagogical practice in the direction of recognition and assertion of every person with the highest social value. The modern revival of interest in the axiological perspective occurs on the methodological principles of the cultural paradigm, which forms the development of axiological thought considers the traditions, directions, schools, approaches to the solution of axiological problems.

The axiological approach makes it possible to detail the factors of the quality of humanitarian education in general and the professional training of specialists in the humanitarian sector, in particular, determines the importance of the culture of individual thinking for future professional activities, aspects of interaction with the surrounding environment, contributes to the formation of value systems of students for the future profession. This leads to the application of ideas of pedagogical axiology, which is based on understanding and affirmation of the values of human life, education and training, pedagogical activity and education. The axiological potential of the personality of a future specialist in the humanitarian field is determined by values directed at oneself - self-esteem, self-development, self-realization, and ultimately self-sufficiency. It depends on the level of general and professional culture that enables effective and high-quality professional activities.

It is determined that as a result of professional training in a higher educational institution, the future specialist should become not only the recipient of cultural values, but also a researcher of cultural and educational processes based on the system of relevant cultural knowledge and skills explained by humanistic axiological orientations, the creator of the axiological environment conditioned by tasks and specifics chosen profession.

Key words: cultural paradigm, personality, axiology, professional development, specialist in the humanitarian field.

Надійшла до редакції 28.06.2017 р.